

ministro Meggyesiensi, nec non dominis et compatribus observandissimis, confidentissimis. Meggyes.

Admodum reverendi ac clarissimi domini, domini et compatres observandissimi, confidentissimi.

Quoniam oratio mea cum vestris claritatibus conferentia per varias distractiones impedita est, ideo calamo id supplere debeo, et ut Laconicus sim iuxta proverbium: Sapienti pauca, haec duo communico:

1.) Memineritis bene, quoties ego cathalogum non confirmatorum ex officio, qua cancellarius a vobis petierim, quod profecto viri clarissimi credite, tanto majori cum vestro et ordinis et in commune, religionis periculo differtis, vel omnino negligitis, quanto magis, uti intelligo, huicdem instantiae imminet, pergit Dominum Thesaurarium camera vel fiscus, comparate prudenter non personas cancellarii et thesaurarii, sed officia et ponderate, quod quo serius istius negotii decisio et praxis erit, eo majus vobis periculum vobis imminet, ne ex Gubernii et Cancellariae manibus excidendo in manus thesaurarii et camerae incidatis. Ego conscientiam exoneravero.

2.) Cum magazinalis administratio etiam sacro vestro ordini inevitabilis videatur, amicitiam mihi facietis et vobis simul commoditatem et securitatem certam, si qui aliter id praestare non possent, vel nollent, ut illi per me in loco hoc praesentem conveniam pretio pro statu rerum tolerabili, sicuti exhibitor praesentium hoc utrumque punctum verbis fusius declarabit. His praetitulatas Dnes vestras divinae tutelae commendo et maneo praetitulatarum Dnum vestrarum frater in Christo et compater servire paratissimus.

Darlacz 1. Martii A. 1697.

Comes Nicolaus de Bethlen mp.

(Az eredetiek a gr. Bethlenek keresdi levéltárában.)

Közli: DR. LUKINICH IMRE.

A MARGIT-LEGENDÁRÓL.

(Második közlemény.)

46. Vala egy frater predicator zertzetbely . . . . meg gyogehta ez fratert az hydeg leleffebevl tevkelleffeggel. (134—136. l.)

46. Frater marcellus dum esset prior provincialis ungarie, pro viarum et officii sui laboribus secum ducere consuevit *quemdam fratrem conversum Johannem nomine, virum providum et honestum. Contigit autem dictum fratrem Johannem pati gravem febrem quartanam a festo beati dominici usque ad festum purifi-*

cationis virginis gloriose. Cum autem prior provincialis illius societate plurimum indigeret, eo quod ad visitandum loca remota se transferre tunc temporis se intendebat et ille Itineris sustinere non valens, misit eum ad virginem margaretam et per eum huiusmodi verba mandavit eidem: Rogo te domina, beata margareta, quod cum orationibus tuis sanes fratrem istum, quia multum eo indigeo. Iuit conversus ad virginem et verba prioris provincialis proposuit ei ad fenestram. At illa dixit, quando erit dies accessionis tue. Respondit conversus hodie. Illa vero dixit ad eum, Vadas et iuves te orationibus tuis, et ego cum meis quantum potero te iuvabo, et esto securus in domino yhesu christo. Oravit virgo, et ab illo die frater ille plenissime sanatus fuit. Náp. 51.¹

47. Mykoron bela kyral rakatta volna . . . mynden jdevben ev beleye vety vala menden remenfeget. (181—2. 1.)

47. . . . . dixit et constanter asseruit vir nobilis dominus Karolus de Vénry miles, iudex pro domino rege ungarie in buda, quod tantam spem habebat in sancta Margarete, ut cum fiducia protectionis illius iret nocte dieque per silvas et transiret per loca periculosa, ubi erant latrones, predatores, spoliatores, homicide, nec non per regiones inimicorum suorum, et se se commendans gratie et protectioni sancte virginis, per omnia pericula semper transivit illesus. nec sibi videbatur, quod nocere posset quodvis periculum vel adversitas, si sanctam Margaretam virginem primitus invocasset. Náp. II. 70.

¹ Prior Provincialis rogavit eam, ut curaret socium suum Conversum e quartana, quam habuerat a festo B. Dominici usque ad Purificationem Beatæ Virginis. Oravit pro eo, et statim plene curatus est. Pád. 42.

48. Vala nemely nemes vr alexander nevév . . . dyaky nyelveen. (185—7. 1.)

48. *Vir quidam dives et nobilis ac regis amicus dominus Alexander de genere Cals (?) vesprim. dioc. per raptorem quemdam theotonicum rapoth nomine captivatus in Austria, loco, cui nomen est, Fellzemburch, in carcere tenebatur. Ibi vinctus ferro, maxima catena ligatus, missus est in carcerem tenebrosum. Stabat enim in fundo cuiusdam turris, et ibi pane tribulationis et aqua angustiae ad mensuram permodicam pascebatur, dum igitur sic staret in carcere sub ferro, reclusus in tenebris et umbra mortis, et iam ibi tribus annis stetisset pro redemptione sua trecentas marcas argenti tyranno dedit, nec sic tamen eum liberare voluit, nisi solveret iterum quadringentas . . . Venit interim nuncius, quem nobilis ille pro negociis suis in ungariam transmiserat, et suum consolatus est dominum, dicens illi: Non timeatis. Vos habetis unam novam sanctam Margaretam filiam Bele regis, que fecit novos oculos¹ et totum regnum vadit ad eam, et ego ivi. et magnam spem habeo in illa. Tunc nobilis devotionem ad sanctam Margaretam concipiens, devote rogavit eam, ut ipsum a carcere . . . per suam misericordiam liberaret. Cito post, illi nec vigilianti, nec totaliter dormienti, in profundo turris illius puella quedam apparuit, induta camisia alba ampla et magna sub² mantello, et dixit: Tantam spem habeas in ipsa sancta Margareta quantam in sanctam helizabeth. Evigilans ex visione plurimum confortatus, devotius solito sanctam virginem*

¹ A tanuvallomásokban: »multa miracula«. Mon. Rom. Epp. Vespr. I. pag. 379.

² Sine helyett. V. ö. u. o.

exoravit, et ecce infra quinque vel sex dies . . . vir ille nequam raporth, qui eum in carcere detinebat, operante dei iusticia, fuit occisus per homines terre illius ac mortuus sicut canis. et nobilis per uxorem tyranni celicam, bonam et sanctam dominam, fuit in continenti libere de carcere expeditus. Náp. II. 68.

49. Vala megeren egy azzonyallat . . . dycherveen az vr iltent az ev zentyben. (194—196. 1.)

49. *Domina quedam, vocata maria, uxor Johannis de Meyr, diocesis vaciensis, gravem febrem acutam habuit circa pasca. et desinente febre, remansit in genibus contracta multum, sic quod propter contractionem nervorum tibias extendere non valebat. incedere cogebatur, vellet nollet, tenera genua juxta pectus et nates ad terram sicque reptando super terram seipsam trahebat. Duravit autem huiusmodi egritudo miserabilis a festo pasce usque sancti Jacobi apostoli. Tunc autem per virum suum posita super currum usque ad danubium, et per danubium posita super currum in navi usque ad insulam, de danubio vero usque ad sepulcrum sancte Margarete fuit in viri sui brachiis deportata. Stetit autem in dicta insula a festo sancti Jacobi usque ad festum sancti dominici in domo cuiusdam monialis cuius cure fuerat commendata et per eam ad sepulcrum cum biga duarum rotarum diebus singulis trahebatur. Frater vero vincentius, compatiens mulieri, tradidit ei quandam peciam de vestibus sancte Margarete, cum qua genua sua fricavit assidue et aquam de lavatura capillorum ipsius, cum qua etiam genua sepe respersit et lavit. die igitur mercurii post festum sancti dominici, cum esset in ecclesia virorum ac mulierum innume-*

rabilis multitudo, accedentium ad sepulcrum et illa vere conabatur accedere reptando, quia aliter non poterat. et tum cogitare cepit intra se dicens: Quare non vado? Oravit in hec verba. Deus, qui es salvator noster et sancta Maria detis potestatem isti sancte Margarete, quod sanet me, si verum est, quod sit sancta. Tunc *cepit se per terram versus sepulcrum trahere*, et due mulieres . . . conabantur eam levare per brachia et dicebant: quare non surgis? quibus illa: non possum surgere. at ille dixerunt: iuvabimus. surgas et ad sepulcrum accedas. Ad hec illa plena fiducia de virginis concepta . . . suspirans et orans statim tibiam et pedes extendit. seipsam erexit et surrexit. et sine cuiusquam adiutorio festinanter ad sepulcrum accessit, cum clamore valido se sanatam publice proclamavit. Viri autem et mulieres, qui immediate viderant eam contractam et subito sic erectam et sanatam, nunciaverunt fratribus et *fratres sororibus, que statim campanas pulsaverunt. Te Deum laudamus cum ingenti gaudio cantaverunt.* Náp. II. 52.

50. Ez Soror eliananak egy jdevben kezde jgen fayni . . . ez Sorornak ev uya. (198. l.)

50. *Soror quedam elyana nomine, cum gravem pateretur egritudinem in uno digito manus dextre, sic quod dormire vel requiescere non valeret, sororibus aliis iam dormientibus ad lectum sancte margarete confidenter accessit . . . Rogavit eam, ut si haberet gemmam aliquam, que contra huiusmodi lesionem valeret, illam ad sui doloris allevationem conferret. Tunc sancta virgo . . . manum sororis tenuit. digitum dolentem strinxit. et dixit ei. Vade ad pausandum, quia isto liberaberis. Soror ad lec-*

tum accessit, et se protinus sanatam et ab omni dolore penitus liberatam invenit. *Náp. c. 50.*¹

51. Egy jđevben juue zent margyt azzonhoz . . . az embery dychy-retevket. (207—8. 1.)

51. *Quaedam domina semel videns virginem nobilem macilentam et pallidam . . . ad unam de sodalibus exclamavit. Deus meus, qualiter ista domina facta est macilenta. Ad hec sodalis illa respondit . . . si portares cilicium, sicut ipsa portat, et faceres alia, que ipsa facit, tu et in colore deficeres et marcesceres in virtute. Audiens hoc virgo margareta . . . sororem illam . . . . dulciter increpans, ait illi. Soror mea, non bene fecisti, quod secretum meum extranee revelasti. alias te meorum non faciam consciam secretorum. Náp. c. 19.*

52. Vgy mond vala az ev noicia tarfynak . . . . . ezenkeppen jachogyonk. (209. 1.)

52. Virgo margareta socias ad ludendum cum deo et beata virgine instabat. dicens: *O socie carissime venite mecum. Intremus ecclesiam. beatissimam mariam salutemus. Iste sit ludus noster. Náp. c. 4.*²

53. Ez foror stephana illyen byzonfagot tevn . . . meg gyógyvla ez foror stephana. (210—211. 1.)

53. In quadragesima semel, *dum frater marcellus prior provincialis ungarie misisset sororem . . . stephaniam, ut quereret et vocaret sanctam margaretam. Ivit illa. et eam in suo secreto loco ecclesiae orantem invenit. Vocavit et non respondit. Vocavit iterum atque iterum usque ad septem vices. et illa in spiritu rapta vocem loquentis non audivit. Tandem octava vice vocata respondit. Et cum diceret ei stephania, male fecistis*

¹ Soror quaedam patiens gravem dolorem in digito, rogavit eam, ut si gemmam contra talem dolorem haberet, ei concederet; tenuit et strinxit digitum eius, et statim dolor cessavit. *Pád. 42.*

² Intremus ecclesiam, salutemus Deum et beatam Virginem, iste sit lusus noster. *Pád. 2.*

domina, quod in vocando vos me laborare tanto tempore permisistis, Respondit illa: soror Karissima. Tu debebas me vocare, et ego sonum audiens loquentis, statim respondissem. Náp. 37.¹

54. Egy jdevben ez zent vz- nek. (211. l.)

54. Soror . . . nomine Stefania febris acute laboribus vexata fuerat . . . Jacens in lecto, sancte virginis adiutorium invocavit. *Mox egrotanti beata Margareta in somniis apparuit . . . amplexabatur illam. et signabat signaculo sancte crucis.* Post huiusmodi visionem evigilans, *statim* sudare cepit et . . . *penitus liberatam se sensit. Náp. II. 8.²*

55. Ez foror agnefnak egy jdevben zent jvan napyan . . . es meg gyogyula. (219. l.)

55. Soror agnes de sinigio festo sancti Johannis bapstiste magnam inflaturam habebat in facie, que dextrum illius operiebat oculum, sic, quod cum illo oculo omnino nichil videbat . . . et hoc passa est . . . usque ad diem apostolorum petri et pauli versum sex diebus. In ipso igitur apostolorum festo . . . *accepta de capillis et vestibus sancte virginis . . . apposuit super faciem, cum eis fricavit locum . . . Et oravit . . . et . . . perfectissime sanata est. Náp. II. 34.³*

A sorozat nem hosszú, de számba veendő, hogy kevésbé szembe- szökő s apróbb helyeknek sokaságával áll kapcsolatban. Ime a követ- kezők:

1. Mykoron zent margit azzont valaky kyral leyanyanac mongya

1. Flens igitur et eiulans die quadam ad magistram et alias

¹ Semel quoque dum oraret, vocata septem vicibus nihil audivit: in octava autem vocatione, quam primam reputavit, respondit. *Pád. 34.*

² Quaedam triduo patiens, invocavit S. Margaretam, apparuit ei in somnis, amplexans eam et signans signo crucis: evigilans statim sudavit et curata est. *Pád. 51.*

³ Quaedam habens faciem inflatam super dextrum oculum, timens, ne oculum perderet, de vestibis et capillis Virginis superposuit, oravit, et statim curata fuit. *Pád. 63.*

vala . . . . . hog en kyral leyanya
vagyok. (3. 1.)

2. Geryedevz vala . . . . . olyha
mynden kevezbe vetef nekevl. | Vg
hog napnak elfev ideeteul fogua.
Az conuentnek ebedenek jdeiglen.
zevnetlen ymadfagban marad vala
meg. | es tahat vronk iefus criftuf-
nak fezevletinek evt febeynek heleyt
gyakorta nagy beuen ev kevn hul-
latafual meg entevzuen. ev zaya-
ual meg chokolgatya vala. | Azon-
keppen tezen vala az ev zent zulee-
nec kepenek es (!!) hog kyt ez
zent zuz nagy keuanattal tyztel
vala. (6—7. 1.)

3. valahol vronk iefufnak. azzo-
nyvnk marianak . . . kepeket latya
vala. le terdepeluen tyztely vala.
akar mely hamar kellet es el menny.
foha elnem hatta. (7. 1.)

4. Az kevflegnek etkeuel myn-
denkoron meg elegezyk vala. (7. 1.)

sorores antiquas accessit. querimo-
niam deposuit, quod a quibusdam
sodalibus sibi vituperium dictum
fuisset, eo, quod eam filiam regis
nominassent. *Náp.* 5.

2. Divinus amor sic inflamma-
verat mentem ejus, quod assiduis
meditationibus ferebatur in deum.
Náp. 27. . . . . Orabat assidue . . . .
Ab aurora usque ad prandium Mis-
sis et orationibus vacabat. *Pád.*
28. Orabat plurimum ante Domini
nostri Jesu Christi crucifixi imagi-
nem, perfectaue oratione quinque
plagarum loca, profusis lacrymis,
osculabatur. *Ranz.* 7. Beatam quo-
que Virginem Dei matrem prae-
cipuo venerabatur affectu, et ubi-
cumque eius videbat imaginem,
flexis genibus salutationem angeli-
cam proferebat. *Pád.* 7. *Crucem*
parvulam de ligno sanctae crucis
habentem [*Náp.* 7.: *crucem parvu-
lam habentem particulam de vivi-
fice crucis ligno*] semper secum
portabat et die ac nocte pluries
osculabatur devote. *Pád.* 4.

3. ubicumque crucem videbat,
quocumque detineretur impedimento,
se prosternebat et adorabat. *Pád.*
4. (V. ö. Beatam quoque Virginem
Dei matrem praecipuo venerabatur
affectu, et ubicumque eius videbat
imaginem, flexis genibus salutatio-
nem angelicam proferebat. *U. o.* 7. és
Ranz. 9: *Imaginem autem cum illius*
[t. i. Máriáét] *tum salvatoris num-
quam nisi flexis genibus prae teribat.*)

4. Contenta erat escis et potu,
qui pro ceteris virginibus paraban-
tur. *Ranz.* 8. Si cibus delicatior
. . . praeparabatur, irascebatur, et
accipere noluit, non nisi cibo et
potu communi uti volens. *Pád.* 15.

5. Mert gyakorta az év imad-
fagaban . . . . . chudalatos fíralmas
zozatokkat mond vala. (8. 1.)

6. Az elsev myfet meg halgatya
vala maganak . . . hanem mykoron
beteg volt. (10. 1.)

7. Azonkeppen tezen vala com-
pleta vtan es . . . . . egy gekenre.
(10—11. 1.)

8. Akarta volna az vr isten...
el vagtak volna az en feyemet.
(21. 1.)

9. De oh zeretev atyamfya . . .
el futnak vala ev elevle. (26. 1.)

10. lata az ag ellenfeg bokol-
bely erdevg ez zent vzvnek ev yo
myelkevdeyety es meg jrylle . . . Myko-

5. Cum per noctem oraret, a
Virginibus . . . frequenter audita est,
in multa ex imo pectore tracta
suspiria, et quasi extra se esset
posita, in voces divina quaedam
sonantes erumpere. *Ranz.* 7.

6. Nec umquam a matutinis,
missa conventuali et horis canoni-
cis se absentavit, ut eam gravis
infirmetas impediret. sed in omnibus
horis nocturnis pariter et diurnis
stans in choro cum aliis, divinum
officium . . . cantabat sollicita pari-
ter et devote. *Náp.* 27.

7. Post completorium manebat
orans in ecclesia, donec janua clau-
deretur . . . Clausis vero ianuis ora-
bat in Capitulo ante imaginem
Crucifixi. Post hoc clausis omnibus
ostiis orabat ante lectum usque ad
gallicantum . . . . . Vix tamen sciri
poterat, si lectum intrabat, sed ex-
panso corio ante lectum, et lapide
capiti supposito dormiebat. *Pád.* 29.

8. Utinam fuissem illo tempore,
quo erant persecutiones Martirum,
et cum eis martyrizata fuissem!
. . . Vellem enim amore eius de-
truncari, et comburi, et, ut dolor
duraret diutius, per membra sin-
gula laniari, et omni genere tor-
mentorum affligi. *Pád.* 32.

9. Quod inter omnia summe hu-
militatis obsequia magis mirandum
est . . . et humillima virgo latrinam
monasterii frequenter purgavit . . .
et exiens ex hoc ab aliquibus abo-
minabilis habebatur. *Náp.* 22. V.
ö. *Pád.* 22.

10. Huius Virginis sanctitati
malignus invidens spiritus . . . At
vero ut primum Bohemus ipsam

ron az cheh kyral latta volna zent margyt azzont. legottan az cheh kyral meg fogattatek zent margit azzonnak zepfegeben. mert vala jgen zep zvz teftel . . . De zeeb vala hittel es aitatoffagal. Annera ragattatek el ez cheh kyral zent margit azzonak zepfegeben. hogy ev magat es orzagat. es mynden ev tehefteget orzagauval evzue. bela kyralnak akaratya es zertzefe ala hagyta. chak hogy zent margyt azzont ev neky felefegevl agya. Mykoron bela kyral mondanaya az cheh kyralnak. hog ez lehetetlen volna. hog ev zent margyt azzont ev neky felefegevl adnaya. Mert gyermekfegetevl fogua zent zertzeten. vr iftennek zenteltetevt. (27—28. 1.)

11. De maga zent margyt azzonnak atya bela kyral. gondoluan az bekeffegnek jauat jozagat . . . az ev zvz leyanyahoz mene zent margit azzonhoz. kyralne azzonnak jelen-uolhtara auagy elevtte, . . . kezde dychyorny bela kyral az menyekvezvnek haznalatoffogat. Es kezde mandany jelentyeny papanak engedelmet . . . Zent margyt . . . felele . . . Alhatatoffagal akarom hog meg tугyatok. hog az en profellomat az en fogadafomat melyet en tevttem. Es az en zvzefegemnek tyztafogat. melyet en. Az en vram ihf cristufnak. meeg kydded koromba. mykeppen tymagatok jol tугyatok. zvuembevl lélkembevl vr iftennek meg zenteltem. Es az en zertzetemnek tyztafogat. Nem chak ez vylagnak dychevfegeert. De meeg eznek felette. fem etelemert. fem halalomert. auagy chak egy keuefben. fem zegnem meg. auagy megnem zeplevfentem. (28—31. 1.)

intuitus est, ob eximiam formam, qua virgo erat insignis [*Náp. c. 25*: cum esset virgo pulcherrima corpore, sed pulchrior sancta mente], amore eius rapitur. Petit igitur eam sibi matrimonio jungi, dicitque . . . regnum suum, et quicquid ei esset, Virgini se dono daturum: modo efficiant eius parentes, ut quod petit assequatur. Respondit pater fieri non facile posse, quod petitur, propterea quod a tenerimis annis Virgo esset divino mancipata servitio. *Ranz. 15.*

11. Ceterum post multa ultro citroque dicta, quibus Bela Rex considerans, quantum boni ex eo conjugio posset ei evenire, filiam adit. Adiens quoque matrem, rem illi proponit, redditque causam, qua ipsam assentire parenti oporteret: se praeterea daturum operam, ut mittat ad Romanum Pontificem . . . Cui illa . . . Religionem, quam professa sum, numquam deseram: corporis mentisque munditiam, quam Regum Regi dedicavi, numquam maculabo. *Ranz. 16.*

12. Tahat beia kyral... Monda. Nemdee zeretev leyanyom te zvleyd vagonke. Es az isteny parancholatbol tartozol hogy engedelmes legy mynekevnk. Monda zent margyt azzon. En tegedet kyralt atyamat, es en vramat. Es tegedet kyralne azzont anyamat. es en azzonyomat. Azokba az az. oiy dolgogban. Mellyek iftenzerent. es iftennel vadnak azokba esmerlek. Azokba kedeg kyk iftennek ellene vadnak. fem tegedet kyral atyammak nem mondak. Sem tegedet kyralne azzon anyammak nem mondak... latvan bela kyral ev leyanyanak alhata tofflagat el mene ev tevie. (31—32. 1.)

13. ha az fororok kevzzvl... vigasztalya vala. (36—7. 1.)

14. Eysel fel kel vala es vgy halgatya vala... hol az betegnek fayadalma vala. (37. 1.)

15. es ha neky adnak jo es gyenge velomot... es az evuet az zolgaloknak agya vala. (39. 1.)

16. Azonkeppen az negven napokban... megnem változtagyta vala. (40—41. 1.)

17. ez ciliciomnak alola vifel vala... nagy kemenfegel. (41. 1.)

18. Esmeeg vala egy foror kynek ev torkat... hanem chak zent margit azzon. (50. 1.)

12. Talia dicenti Virgini cum ille dixisset parentem se esse, atque idcirco divino praecepto sibi a filia oportere obtemperari; his verbis et patri, et matri quae aderat, respondit: Quoties mihi iusseritis, quae Deo placent, vobis, ut meis parentibus et dominis, obediam: sin iusseritis quidpiam a me fieri, quod divinae adversetur iussioni, neque parentes, neque dominos meos vos, nec vnquam fuisse, nec esse cognoscam. Ita illi constantiam filiae animadvertentes, ab incepto destiterunt. *Ranz. 17.*

13. Si qua soror propter mortem, aegritudinem, vel infortunium amicorum lugeret, lugebat cum ea, et eam confortabat. *Pád. 27.*

14. Antequam somno se daret, ambulabat silenter per dormitorium, scrutando si qua foror fleret, gerneret, vel aliquo indigeret. Si indigebat, providebat. *Pád. 29.*

15. si dabatur ei subtile velum, dabat illud sororibus, grossum et rude gerentibus. et grossum ab eis receptum suo capiti. imponebat. *Náp. 11.*

16. Per totam Quadragesimam non mutabat vestes. *Pád. 9. Náp. 11.*

17. Gerebat... circumlum ferreum sub cilicio occultatum, qua caro eius tenerrima iugiter et fortiter stringebatur. *Náp. 12.*

18. Sorori cuidam inflaturam in gutture patiente de consilio medicorum apponendum erat emplastrum

de bovis egestionem formatum, horruerunt omnes, nec ulla inventa est, que manum apponeret, ut cum medicamento tam abominabili patientem adiuveret. Omnes abierunt retrorsum et eam solam reliquerant cum sui afflictione gutturis desolatam. At humilis virgo . . . medicinam illam tractavit, ordinavit, diligenter posuit et ligavit. *Náp. cap. 22.*

19. Mert ezenkeppen zolgaluan az erevteleneknek. jól lehet hogy gyakorta . . . kyk az claftromba valanak. (56—7. l.)

19. Aegrotantibus contubernali-bus suis virginibus, animi sedulitate et intentissima cura serviebat. Faciebat autem id . . . licet ipsa nonnumquam propter crebra jejunia, assiduasque vigiliis, ac cetera ad domandam carnem a se excogitata virtutum opera, imbecillibus esset imbecillior: saepeque dicebat se in eis pietatis exercitiis adniti, ut S. Elisabetham, parentis sui sororem imitarctur. *Ranz. 12.*

20. tehát mykoron bela kyal. kyalne azzon. es iftuan kyalaly . . . ezenkeppen egyeb zent egy hazakhoz. (57—8. l.)

20. Parentes eius saepe mittebant ei magna auri et argenti pondera, quondam quatuor vel quinque milia marcas argenti, pannos depictos vel bracteis aureis interjectis contextos. Sed virgo sancta spiritu et mente pauper . . . nichil eorum propriis manibus contingebat. sed per manum priorisse vel alterius de priorisse licentia, dispergi et dari pauperibus procurabat. Pars quidem talium ad preces virginis manebat in monasterio de insula. Pars dabatur vesprimiensi monasterio, in quo primo mansit. Nonnumquam distribuebatur conventui fratrum predicatorum *in alba* fundato in honorem sancte virginis et martiris margarete. quondam (=néha) monasterio *sancti antonii*, in quo procuravit altare erigi in honorem beatissimi Nicolai illo anno, quo

21. Mykoron ez zentfegeš zvy zol vala . . . az ev akaratya ellen tevt volna az jdevben. (60—61. l.)

22. Egy jdevben mykoron zent margyt *azzon* az fevdrevl . . . es foror marianak. myhal vr leanyanak. (63—4. l.)

de hac vita decessit. Aliis quoque monasteriis et ecclesiis pro emendis calicibus et ecclesiasticis instrumentis. *Náp. 26.*

21. Parentem suum ac fratres et cognatos, quoties ad eam visendam se conferebant, ad hoc potissimum cohortari solebat, ut regnum legitime . . . administrarent; nec paternerentur, ut voluntati militum, quorum animus praedae plurimum inhiat, exponeretur . . . Nec minus precabatur, ut nulla eos caperet oblivio pauperum, orphanorum, viduarum, et quorumcumque egenorum. Habita autem ratione sanctae eius vitae, in cunctis pene, quae petiit, ei parentes, non contracta fronte annuerunt. *Ranz. 14.*

22. Quadam die, cum diu in oratione stetisset, ad terram, deo permittente os de spatula dextra virginis dillocatum locumque proprium naturalem egrediens, gravissimam eidem intulit laesionem. Puella sensu doloris coacta dissimulare non potuit, quando prioris et quibusdam aliis, quod inciderat, indicaret. Audientes lesionem et dolorem virginis, ceperunt cogitare de remediis et adhibere totis viribus medicamenta nitebantur. Intravit autem spiritus murmuris in sororem quandam genere nobilem, nomine margaretam. Videns autem tantam sororum circa puellam sollicitudinem, estimans forsitan eam sanam, et quod non egent, qui sani sunt, medico, sed qui hebent, et curam superfluum reputans que circa corpus virginis habebatur, intra se secreto immurmurabat, deridebat, detrahebat. loquebatur verba tedii et murmurationis dicens. Ut quid perditio hec! Quare tot unguenta pro nichilo effundun-

tur! Quare tot sorores circa istius puelle ministerium occupantur. Sed . . . subito . . . ossa spatule illius conturbata sunt et commota de loco suo, ea parte, qua sancta virgo receperat lesionem, per experientiam novit. quod ossa comminuit plaga lingve. Perterrita nimium et intra se confusa, . . . statim ad sanctam Margaretam accessit. Prostrata ad pedes eius, cogitationis sue culpam humiliter recognovit et veniam postulavit. heu, inquit, domina, nunc in me sentio, qualem et quantum dolorem senseritis, murmurabam et deridebam. et ob hoc divinitus sum percussa. Miseremini mei, Domina, rogo, michique parcatis. Cui virgo respondit dulciter. deus parcat tibi. statimque ad vocem illius penitus liberatam se sensit. *Náp. 49.*

23. Kere zent margyt azzon ez forort. hog ez kender kevtellel. meg kevtneye . . . az ev karyanak hufában. (76—7.)

23. Faciebat frequenter ligari brachia sua nuda cum funibus canabinis, et in tantum stringi, ut funes carnem intrarent. *Pád. II. V. ö. Náp. 12.*

24. Mert mykoron egy Soror meg holt . . . en lezek elfev ez Soror vtan ky meg halok. (93. l.)

24. Per unum annum ante quod ex hoc seculo vocaretur, obiit in monasterio insule soror quedam nomine *beata*. die itaque sepulture illius virgo sancta, quibusdam audientibus, sorori olimpiadi talia verba dixit. Post istam, que nunc obiit, nulla soror hujus monasterii ante me morietur. Sed ego mortis debitum prima solvam. Quod rei postmodum probavit eventus. *Náp. 58.*

25. Ez soror erfebet egy jdevben . . . ez mofadeek borhral. (224—5. l.)

25. Quaedam soror, maria nomine, per tres circiter menses nunc quartana nunc terciaria graviter vexabatur. Soror helyzabeth, filia quondam comitis adriani, sub cuius regimine dicta maria fuerat depu-

tata, dedit ei bibere de lavatura capillorum sancte Margarete . . . bibit. et statim liberata fuit. nec illam aut aliam infirmitatem habuit post redditam sibi divinitus sanitatem. *Náp. II. 16.*

26. A szövegrokonságnak érdekes példája nyilvánul végül a magyar Margit-legenda codexének 173—175. s 192—194. lapjain olvasható két csodában, nemkülönbén a Példák Könyvének 29. lapján olvasható pár sornyi töredékben, amelynek egyéb szempontból való fontossága általánosan ismeretes.

A PK. töredéke tudvalevőleg két részből áll, melyek közül a második, a teljes, a következő: »Ezeknek vtanna egynehany esztende el mulván. ezen embernek zeme jgen fayá. vghog embereket nem emterhet vala meg. fogadaft tevn zent margyt azzonnak hogha evtet meg gyogehgya. tahat az ev tyzteffegere eztendeyg mynden zerdát meg bevhtelne. Ez fogadás vtan meg gyogvla az ev zeme.« A megfelelő szöveg a Nápolyi változat II. részének 30. fejezetében olvasható: »*Petruchius . . . vir nobilis de catha, diocesis ariensis,*¹ habuit infirmitatem gravem in oculis per tres menses. et tantas patiebatur nebulas oculorum, ut homines cognoscere non valeret. Promisit in corde suo, quod ad honorem sancte margarete omni quarta feria usque ad unum annum continue ieiunaret, si eum ab illa passione curaret. Emissio voto, fuit statim totaliter liberatus.«

A fragmentum másik, csonka felének szövege így hangzik:

»terdeet. es erze ev magat meg kevnyebevltnek. ezeknek vtanna fel ferkene aimból jgen chodalkozyk vala azon hog hol volna ev. es hog kevnyeben volna. Monda ez beteg az ev felefelegenek es fyának. hol vagyok en moftan. mondanak neky. az te hazadba vagy te maftan. monda ez beteg el vittetek volte engemet valamely helre. mondanak evk. nem vittevk. Tahat ez beteg mynd meg monda evnekyk valamyt latot vala. es kere evket hog el vinneek evtet zekeren az koporfohoz. Mykoron ez beteget el hoztak volna az koporfohoz. es jllette volna az koporfót. legottan meg gyogula. es halat advan vr iftennek es zent margyt azzonnak laban mene hazahoz.«

Látni való, a dolognak hőse nem lehet más, mint nemes Kátay Petrit, ugyanaz, kit egy csudálatos meggyógyulásának elbeszélésekor a magyar codex is megnevez (173. l.), bár az ott olvasható darabban olyan hézag nem mutatkozik, hová a töredéket mint illetékes helyére vissza lehetne iktatni. Ám a nápolyi kézirat II. részének még egy Kátay-fejezete van, mely e helyütt terjedelmes volta mellett sem mellőzhető: a 41-ik, s ez a darab egyszerre világosságot áraszt minden irányban.

»*Nobilis et inclitus vir dominus petruchius de chata, diocesis vaciensis habens domum in theer, per decem annos paralisi et aliis infir-*

¹ Helyesen: vaciensis.

mitatibus gravibus languit. et infra idem tempus per decem menses continuos paralis in eo tantum valuit, quod vires exteriores corporis et membrorum penitus defecerunt. *Jacebat in lecto continue, sicut lignum vel truncus immobilis. Verbum formare non poterat, sed lingua et ceteris organis vocis impeditis parali, effectus fuerat quasi mutus. nullum cibum assumere poterat per seipsum, sed obsequentium ministerio tractabatur cum penna sorbicum vel cibus alius in os eius.* de latere in latus se vertere non valebat, nec de loco ad locum transferre. sed a duobus viris portabatur et reportabatur, quasi res penitus carens vita. *Usus pedum, tibiaram, brachiorum et manuum totaliter amiserat, sic, quod etiam plicare modicum tibiam non valebat. Sic consumpta erat caro illius a suppliciis, quod tantum pellis remanserat super ossa. sed fedus macie, torpensque squallore mortue rei imaginem videntibus prefebat. tantis igitur tam diu doloribus fatigatus, et audivit fama publica referente, quod deus ad vocationem sancte Margarete multa et crebra miracula faciebat, devocionem magnam ad virginem gloriosam concepit. et rogavit amicos, ut ad sepulcrum sancte virginis portaretur. At illi perhorrescentes seminecem virum agitationibus itineris exponere, ne forte inter manus eorum subito moreretur in via, penitus recusarunt, dicentes: domine corpus tuum portare vel tangere non audemus, quia tanta est in corpore tuo debilitas, quod deportationis laborem tolerare non posses. Viventem de lecto nullus posset te movere. et in quacumque die de domo tua deportaberis, illico morieris. maneat in pace. nos de te nolumus fieri homicidæ. his ille dolenter auditis, ingemuit. et amicis graviter indignatus, querula voce dixit: Ego magnum habeo desiderium ad sepulcrum sancte virginis accedendi. et per meipsum implere non valeo. et vos mihi vestrum adiutorium denegatis. Judicet dominus inter me et vos. vosque respondeatis ante deum, quod meo desiderio satisfacere recusatis. Perpendens se sua spe frustratum, cepit suspirare et tristis esse. totumque spiritum eius colligens, affectum cordis proiecit in virginem, et rogavit eam devote, quatenus ei suam misericordiam impendere dignaretur. Orans incontinenti dormire cepit. et dormienti in somniis videbatur, quod ad sepulcrum virginis ductus esset, et ad illuc oraret. Quodque virgo ipsa dulciter eidem apparens, et ipsius genua suis sanctis manibus palpabat et ad tactum eius convalescebat de infirmitate, fortisque fiebat. Excitatus a somno propter vehementem impressionem visionis et experientiam sensibilem inchoate sanitatis, stupebat, et mirabatur ubi esset. et circumspiciens per domum, vocavit uxorem et filios et interrogavit eos dicens: Ubi sum ego? At illi responderunt: domine, vos estis in domo vestra. Ille subjunxit: fui ego portatus ad aliquem locum. Responderunt: non. Tunc exposuit illis totam seriem visionis, rogans, ut ad sepulcrum sancte virginis portaretur. Cum autem illa die portare distulissent, nocte sequenti beata Margareta iterum eidem apparuit. et ipsum tetigit. ac dulciter manibus impulit, dicens: surge. quid facis miser? surge. vade ad sepulcrum et sanaberis. Illa ex iterata visione certificatus, confortatus ac semiplene sanatus, uxori filiis et amicis iterate visionis seriem enarravit. Et con-*

festim ab illis congratulantibus, in vigilia exaltationis sancte crucis fuit in curru ad insulam deportatus. et applicuit ad domum sororis sue. que in insula morabatur. die vero sequenti mane ante missam duo viri de domo sororis portaverunt eum ad sepulcrum sancte virginis. et offerebant ei paraliticum iacentem in lecto. *Quam cito vero sepulcrum tetigit, incontinenti perfectissime sanatus fuit . . . et ad domum sororis sue predictae motu proprio sine cuiusquam adminiculo rediit totus sanus.* Aderat autem ipsa hora innumerabilis populi multitudo, qui convenerant, ut audirent verbum dei et sanarentur a langvoribus suis. *Erat autem numerus eorum plusquam tria milia hominum,* qui in platea erant ante ecclesiam sedentes et sermonem audientes. Ut igitur vir ille nobilis tanto beneficio sibi collato per virginem non esset ingratus, statim in *publico sermone surrexit. totam seriem infirmitatis et curationis exposuit.* Uxor et filii ac circumstantes amici reddebant testimonium veritati, magnificantes deum ac sanctam virginem Margaretam. et omnis plebs, ut vidit, dedit laudem deo.«

Világos, a keresett szöveg, a fragmentum csonka részének mintegy az eredetije benne van az elbeszélésben. Azonban nagyjában és félreismérhetetlenül tükröződik benne az a két miraculum is, melyek a magyar codexben a 173—5. és a 192—4. lapokon olvashatók.

Most még csak néhány töredékre kell rámutatni, melyek a Knauzig ösmeretes alapon szintén figyelmet érdemeltek. Igaz, e fragmentumok nem tartoznak sem Ranzanus, sem a Nápolyi szövegéhez: a bollandisták részben mint új adalékokat, részben mint érdekes variánsokat Castillo híres munkájából, a domokosiak történetéből csatolták őket publicatióikhoz, értékök azonban a magyar szöveggel való hasonlítás szempontjából tagadhatatlan.

1. Ranzanus beszéli, hogy Margit »quintum agens annum, *oblatum ei ab educatrice cinctorium cilicinum non horruit*« (num. 4.); holott a magyar legenda szerint látván, »hog az fororok kezzvl neme-lyek ciliciumba iarnak *kere az olimpiadis azzont . . . hog evneky ciliciumot adna*« (2. 1.) Ezzel szemben a Nápolyi a hetedik éve körül járó leánykának titkon fölvelt ciliciumáról tud,¹ csak a historia praedicatorum mond valami olyat, a mi a magyarral jobban összevethető. »Castillo scribit ab Olympiade, sive Olimpia, eius nutrice id cilicium illi obnixe petenti datum; sed mox ereptum, ne valetudinem laederet.« *Acta SS. Boll. Tom. II. pag. 907.)*

2. Ranzanus írja: »Hanc sibi saluberrimam regulam . . . in memoria habere sibi proposuit, quam a sancto quodam Ordinis sui Patre didicit: Deum ante omnia et prae cunctis rebus, post eum proximum, dili-

¹ Circa septimum quoque annum cilicium grossum latenter procuratum sub vestibus ad carnem clam induit. Cumque magistra ipsius devotioni puella congaudens ipsum portare per dies aliquot permisisset, tandem teneritudini puelle compatiens et estimans, quod corpus tam tenerum tam duram ferre penitentiam non valeret, cilicium ipsum clam abstulit et ne possit inveniri secretius occultavit. (Margit azonban kikutatta, megtalálta, újra elkérte s ettől fogva holtig ciliciumot viselt.) (C. 12.)

gere: seipsum despiciere: contemnere ac iudicare neminem.» (C. 10.) A dolog előfordul a magyarban is, csakhogy megszerezve egy csinos »példá«-val, melyhez való deák szöveg a tárgyalat legendákban éppenséggel nem találkozók.

Magy. leg. Vala egy frater predicator zerzetbely. ky ez ydevben prouincialis vala. Ez prouincialis gyakorta gondolkodyk vala. es az vr iftent nagy aytatoffaggal kery vala, hog meltolnaya neky meg mutatny meg jelenteny. hog my volt az regy zent atyagnak tevkelletevffegek kynek myatta mentenek jllyen jgen fel. az jozagos myelkevdetevknek teteere. es az vr iftennek jllyen nagy edeffeges efme-retyre. mykeppen ev rolok az zent jras targya mongya. Tahat ez prouincialifnak hozzatatyk es muttatek egy kenv aran betevkel jratot. es mondatek ez prouincialifnak. kelyfel frater es oivaffad ezt. Mely frater legottan meg oluafa. es ezek valanak jruan az a kevnben. Ez az regy zent atyagnak tevkelletevffegevk iftent zeretnye. evnen magat meg vtalny. Senkyt meg nem vtalny. Senkyt meg nem jtlyny. ezenkeppen ez latas el enezek. (44—45. 1.)

3. *Magy. leg.* Vala egy tyztelen-dev zevz. es vala eleg tyzteletevs zvlektevl tamadot. kynek vala neve evrfebet. es ev vala penitencia tarto. lakozyk vala peften. zent antalnak claftroma mellet. Mykoron ez zvz hallotta volna. hog zent margyt azzon beteg volna. lata ez zvz egy jgen fenes chillagot ky menny ez claftrombol zent margyt azzonnak halala jdeen. es laffan laffan fel menny az egben. Tahat az zvz meg kerde az kevrnyvl alloktvl. kik evneky tetnek vala ot lenny. hog my volna ez zeepfeges chillag. felelenek az kevrnyvl allok zent mar-

Castillo: Colloquebatur cum ea de rebus ad religiosae virtutis perfectionem pertinentibus Praedicator quidam, vir admodum pius, qui inter cetera dixit, diu se Deo supplicasse, ut qua via modoque antiqui Patres tantam ejus gratiam totque caelestia dona impetrassent, doceretur: dormienti ergo nocte quidam appositum coram fuisse librum aureis litteris exaratum: simul vocem missam, qua expectatus sit, eaque jussus surrexerit et legerit pauca haec verba, sed plane divina: Ista veterum Patrum perfectio fuit. Amare Deum, despiciere seipsum, neminem contemnere aut iudicare. (*Acta SS. Boll. Januarii tomus II. pag. 908.*)

3. Addit *Castillo*, Elisabetham sanctimoniam in coenobio S. Antonii, vidisse aegrotante Margarita, ex eius coenobio ascendentem caelosque subeuntem stellam rutilantibus radiis; atque ex Angelo sciscitatam didicisse eam margaritam significari. (*Acta SS. i. k. pag. 909.*)

gyt azzonnak ev lelke vitetyk fel menyozzagban bela kyralnak leanyanak lelke. bodog azzon clafromabol. nyvlzygeteben. Ezen keppen ez latas el enezeek. (112—113. l.)

4. Vala egy frater kynek vala neue romanus. es lakozyk vala gevry claftromban... Ezenkeppen ez latas el enezek. (113—114. l.)

4. Narrat idem auctor (*Castillo*), biduo post decessum sanctae Virginis, pium quemdam virum F. Romanum paucis diebus ante mortuum, apparuisse Priori coenobii Giaunien-sis (*Giauriensis*), eiusque implorasse preces, quibus a purgatorii ergastulo erueretur; eumdem quaerenti de Margarita Priori dixisse, eam recta in caelum evolasse vestitu aurato decoram. (*Acta SS. B. i. k. p. 909.*)

Tartalmi, tárgyi azonosság szempontjából össze lehetne hordani még akárhány helyet; ¹ ki lehetne mutatni, hogy a szent életéről, haláláról és temetéséről szóló résznek tárgyi mozzanatai kevés kivétellel az ismertetett deák változatokban is szőnyegre kerülnek, ² holott a több mint félszáz

¹ Pl. Oly jgen edeffen jmadkozyk... meg kekevl vala mykeppen holt. 17. l. Náp. c. 31: Pro hyemalibus quoque frigoribus... quasi mortua videretur. | mykoron kedeg nem vala myt zolgalny... fel kelnek vala az aztaltol. 24. l. Náp. 20: Frequenter siquidem dum in refectorio serviebat etc. | Mert mykoron zent margyt azzon egy napon. 25. l. Náp. 24: Contigit semel quod sancta virgo. | Azonkeppen az kerteket es meg tyztehgya... fvn vala. 25. l. Náp. 20: Ipsaque denique sarriebat et mundabat ortum. | Egy jdevben mykoron cheh kyral... margyt azzonnak ez jllyen fele dolgokrvl. 32—35. l. Náp. 25. | Egy nemevnev napon juue bela kyral; 38. l. Náp. 11. Unde cum quadam die rex pater eius venisset. | *Ezeben forgalya vala gyakorta. es neha egyebek bezelly vala. Az ev nemzetének eleynek eleteket... Erdemlene lenny ev nyomoknak es erdemeknek kevueteveye.* 46—8. l. Ranz. 11: Legebat quam saepissime vitas maiorum suorum... illorumque ad id a Deo impetrandum efflagitabat auxilia. | Meg moffa vala feyeket. 48. l. Náp. 22. | gyakorta ez² zent zvz evnen maga vizet mereht. 49. l. Náp. 21. | Efmeeg egy jdevben Zent margit azzon hvft füt vala. 51. l. Náp. 21. | Annera meg alazza vala ev magat. 54. l. Náp. 23. | Es ez foror very vala zent margyt azzont olygen erevffen. 65. l. Náp. 13: Verberabant et eiulabant. | Efmeeg egy napon. 66. l. Náp. 13. | Efmeeg egy zent jnnep napon. 67. l. Náp. 14. | Efmeeg egy nemevnev napon. 67. l. Náp. 57. | Efmeeg ez zentfezes. 68. l. Náp. 12. | Mert aleg ere *tyzenkeet* napot... Elnyvougok vrban. 94—97. l. Náp. 60. | Kezde ez zent zvznek testebevl... illatot auagy kenetevt tevt volna. Náp. II. r. 2. stb.

² Jelentékenyebb kivételek: Gyakorta az ev imadsagy vtan... veternyet harangoznya. 14. l. | Oly jgen nagy edes aytatoffaggal jmadkozyk... my az zoo volna. 15—16. l. | Ezen aytatoffagra tanehgya vala... az iftennek zerelmetevl, 16—17. l. | De maga jmmar mykoron... elegegyk vala meg egyebeknek pedayara. 35—6. l. | de maga az evrevk kegelmes... az ciliciomnak gevtrelnet. 41—2. l. | Senkynek eletyt ez zent zvz... es evrizevenek. 46. l. | Egy napon mykoron zent margyt... vala myt ez foror gondolt vala. 52—3. l. — Az ev nyayafkodafa. auagy zentfezes elete... margit azzonnak regulay kezzevl.

»példa« és »miraculum« közül nincsen husz, melyről ugyanott emlékezet nem történnék.¹ Azonban egyelőre nem ez a fontos, nevezetesebb az előadásbeli egyezések, a szavakban, szólásokban, fordulatokban, mondat- és gondolatfűzésben egybevágo és hasonló helyek sokasága. Ezek a kisebb-nagyobb egyezések és hasonlóságok csakis a közös forrás-szövegnek többé-kevésbé hűséges követéséből származhattak és mint ilyenek világos jelei, hogy a legendaírók az alapszövegeket, legendázó szokás szerint, lehetőleg érintetlenül hagyták. Valami mozaik-félét alkottak, melynek köveit saját tetszésök szerint rakták együvé, de lehetőleg meghagyták abban a formában, melyben őket a közös tárházból, a tanuvallo-mások jegyzőkönyvéből örökölték.

Legújabbban felmerült az a vélemény, hogy a magyar változatnak tulajdonképp Garinus bővebb változata volt egyik forrása.² »A magyar legenda első két része«, mondják, »egészen megfelel a Garinus-féle legendák fölosztásának.« Aztán: a magyar legenda szövege sok helyütt annyira »egyezik« Garinus szövegével, hogy »amazt szinte ez utóbbi szabad fordításának tarthatnók«. Végre: ott vannak a magyar legendának »ilyen kifejezései: »úgy vagyon megírván az ő szentséges életiről« (68. l.) és ismét: »miképpen önéki életében meg vagyon írván.« (121.) E kifejezések nem vonatkozhatnak másra, mint olyan legendára, a mely Margit szűz élete történetét és csodatételeit összefüggőleg tárgyalta. Ilyen legenda pedig mai tudomásunk szerint csakis a Garinus-féle volt.« — Ám ezek az okoskodások merő hiábavalóságok. A hypothesis föltalálójának nem jutott eszébe, hogy a magyar író a 99. lapon szintén mint »legendá«-ra utal forrására, írván, hogy Margit holttestét először a kar alá vitték: »vol lehet altalyaban nem neuzey meg az *legenda* helyet. hanem *chak zent egyhaznak mongya*. De menere az *legendanak* folyafa targya. az kar allyat mongya zent egyhaznak.« Tegyük fel, hogy ez a forrás, ez a legenda Garinus szövege volt, ez esetben Garinusban okvetlen rá kell akadnunk az említett helyre, a holttestnek az *egyházba* való szállítására. . . . Csakhogy ilyen hely Garinusban egyáltalában nincsen, az avignoni derék fráter az átvitel actusáról mélyen hallgat. Nincs más hátra, mint a szentségvizsgálók jegyzőkönyvéhez fordulni; és íme a 202-ik lapon, Serennay László leányának, soror Erzsébetnek vallomásai között, épp annak a »csodá«-nak a végén, a mely után a magyarban is következik, olvassuk: »et postea *portata fuit in ecclesiam* in hora matutini, et stetit Dominica et die Lune . . . et die Martis sepulta fuit.«³ Az eredmény világos: az író nem Garinusra, hanem másféle »legendá«-ra eszmélt.

60. l. | *Mykoron ez zentjeges vzv. zent margyt azzon. ez felyvl meg mondot . . . ev maganak herejte marlyromfagnak erdemel. 79—92. l.* | Ezenképpen fel evitevzetetek . . . tevttenek vala bezedevkel es tetemenyekel. 99. l. | *Mykoron ez zent vzv ky mulek . . . ez zent vzvnek temetefere. 100. l.*

¹ V. ö. Knauz dolg. Magyar Sion, VI. 723—732. l. Esmeg vala egy foror ez claftromban. hogy ky ygen nagy nehez korfagal meg betegevle. 129. l. El meeg jllyen choda tetel olvaftatyk. 137. l.

² Szemelvények a Margit-legendából. Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta Bartha József dr. Bpest, 1905. 19—21. l.

³ Monum. Rom. Episcopatus Vesprimiensis, vol. I. pag. 202.

Azt fogják mondani: helyes; azonban mit csináljunk már most a magyar legenda két első részének és a Garinus-féle változatnak felosztásbeli egyezésével? — A felelet egyszerű: semmit, mivel az az »egyezés«, mint a között rokon részletek pusztá fejezetszámainak sorrendje is elárulja, a hypothesis megokolásán kívül másutt sehol sem létezik.

Ám ott vannak végre magok a szövegek. Világos, a magyar író sok mindent nem meríthetett Garinusból. Nem meríthette a Ranzanussal egyező részleteket, a Castillo-féléket, a melyeket különben a jegyzőkönyv meglevő részeiből sem lehet kihüvelyezni, s nem meríthetett még igen sok mást, a mi a magyarban előfordúl, holott Garinusban teljességgel ismeretlen. Azonban egyelőre nem is ez a kérdés; az, a mi eldöntésre vár, az, hogy mit meríthetett belőle? vajjon vannak-e Garinussal egyező helyei, a melyeket máshonnét alkalmasabban származtatni nem lehet, avagy máshonnét, mint éppen Garinusból, magyarázni lehetetlen?

Az inquisitorok jegyzőkönyve, sőt a jegyzőkönyvnek és a magyar változatnak collatiója kezünkön forog, tehát a felelet alig jár nagyobb fáradsággal. Nem, a hypothesisnek feltalálója tévedett, Garinus nem volt a magyar compilációnak »egyik« forrása. Ma, mikor a kutatónak több jó szöveg áll rendelkezésére, nem nehéz ezt megállapítani; de meg lehetett volna állapítani akár Knauz idejében is. Mindemellet Garinus munkájának ismerete koránsem vált feleslegessé a magyar Margit-legenda vizsgálójára nézve. Ugyanis Bertholdus de Bosant jegyzőkönyvének szövegét ismerjük ugyan, de csupán részben, mivel belőle igen sok elkallódott, úgy hogy az eredeti följegyzések jókora mennyiségének textusát a variánsokból kell és lehet kihüvelyezni, s ebben a tekintetben Garinus, főképp a bővebb változat, minden retorikai díszre való törekvése mellett is nagyfontosságú.

Irodalomtörténeti szempontból csak sajnálni lehet, hogy Knauz megelégedett a magyar és nápolyi szövegnek pusztá tárgyi és tartalmi összehasonlításával; még inkább, hogy a hivatott utódok annyi éven át »feledkeztek ő dolgukban.« Részünkről kiszakítjuk az elmondottakat rég heverő jegyzeteinkből s némelyes toldalékkal ellátva leteszszük emlékkül Knauz Nándor sírjára. Jeles alkalmunk van rá: negyvenedik évfordulója ama napnak, melyen a Magyar Sion a »Nápolyi Margit-legenda« közlését megkezdette.

HORVÁTH CYRILL.

BR. WESSELÉNYI MIKLÓS LEVELEZÉSE ÍRÓBARÁTAIVAL.

(Harmadik közlemény.)

Pesth — Dec. 24 — 1845.

Kedves Druzsám!

Minő rendetlenül járnak a posták, onnan láthatod, hogy 11 és 14én Decembernek irt leveleidet együtt vettem: az igaz hogy én csak egyszer hetenként *Szerdán* küldök a' postára — mivel — ez nekem